

ڈاکٹر سونیا اللہ رکھا

اسٹنٹ پروفیسر پنجابی

لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی، لاہور

دنیا دے اڈواڈ ملکاں وچ فلم دی تاریخ

Abstract:

The article describes the initial history of film in the world. Film is the most powerful tool of mass-communication. Its history is very unique and different. The first film of the world was started in 1895. But after that it became popular quite speedily in different countries. Every country tried to adopt this effective medium and started their national film industries. In this way, film emerged as the most powerful medium of expression and entertainment. Film history of 9 countries (China, Italy, France, Australia, Germany, Japan, Iran, Spain, Indonesia, Turkey) have been evaluated critically to find out the common characteristics of this genre. This study also provides critical analysis of the selected film industries of the past.

فلم ابلاغ دا اہم سوسہ اے۔ فوٹواں دے متحرک ہون دا فن فلم اکھواندا اے۔ فلم دی کاڈھ اچن چیت وجود وچ نہیں آئی ایس کچھ صدیاں دی محنت سی۔ دنیا وچ سب توں پہلاں فلم 1895ء وچ منظر عام تے آئی۔ ایس مگروں پوری دنیا وچ ایس موثر ترین ذریعہ میڈیم نے تہلکہ مچا دتا۔ پیرس، امریکہ توں مڈھ پنھن توں مگروں کھووکھ ملکاں وچ فلمی تاریخ دا آغاز دلچسپ کتھا اے۔

چین وچ فلم:

چائے دا شمار دنیا دے وڈے ملکاں وچ ہوندا اے جس ویلے یورپ وچ فلماں دا مڈھ بجھ گیا اوے ویلے چائے وچ سینے دی نیہہ دھری گئی۔ پہلی متحرک فلم چین دے شہر شنگھائی وچ 11 اگست 1896ء نوں "As an Act on a Variety Bill" ناں دے سرناویں پیٹھ پیش کیتی گئی۔ سینما دا

تعارف تے 1896ء وچ ہو یا جد کہ پہلی فلم 1905ء وچ بیجنگ وچ پروڈیوس ہوئی۔ انٹرنیٹ موجب:

"The first Chinese film, a recording of the peking opera, the battle of Dingjunshan, was made in November 1905 in Beijing." (1)

پہلی دہائی وچ شنگھائی چینی فلم انڈسٹری دا مرکز رہیا۔ 1913ء دے ورہے پہلا آزاد چینی سکرین ٹائٹل The Difficult Couple شنگھائی وچ زہنگ زہنگی تے زہنگ چین نے بنایا۔ 1913ء مگروں زہنگ چین نے ای 1916ء وچ اپنی پہلی چینی فلم پروڈکشن کمپنی بنائی۔ چین دی پہلی کامیاب فیچر فلم 1921ء وچ Yan Ruisheng دے ناں نال ریلیز ہوئی۔

چین دی پہلی مکمل فلم 1931ء وچ Sing Song Girl Red Peony دے ناں نال بنی۔ 1930ء دا ورہا چینی سینے دا سنہرہ دور بنیا گیا کیوں جے اوس ویلے دیاں فلماں وچ ٹیشلسٹ تے کمیونسٹ موضوعاں نوں اکھیڑیا گیا۔ چائے دی پہلی کارٹون فلم "Princess Iron Fan" 1941ء وچ بنی۔ جاپان دے چائے تے حملیاں پاروں چین دی فلم انڈسٹری شنگھائی تیکر سنگھڑ کے رہ گئی فلم سازاں ہانگ کانگ تے دو جیاں شہراں ول ہجرت کرنی شروع کردتی۔ جاپانی حملیاں توں مگروں اک وار فیر چینی فلم انڈسٹری عروج ول سفر کرن لگی۔ اوس ویلے دی مشہور فلم "Spring in a Small Town" 1948ء وچ بنی۔ کمیونسٹ، ثقافتی انقلاب مگروں چینی فلم انڈسٹری ترقی ول سفر کردی گئی سینما گھراں دی تعداد ودھی تے فلم بیناں دا سینما گھراں ول مہاڑ روز بروز ودھا گیا۔ چین وچ دنیا دے وڈے وڈے فلم سٹوڈیو موجود نیں جہاں وچ The Hengdian World نوں 2010ء وچ سالانہ فیچر فلماں ریلیز کرن پاروں تیجے وڈے Studio فلم انڈسٹری دا درجہ ملیا۔ سجاد احمد نے چینی فلم انڈسٹری بارے آکھیا کہ:

”چین کی فلم انڈسٹری کے بارے میں کچھ اس قسم کی اطلاعات بھی ہیں

کہ وہاں بڑے سکرین کی فلموں پر کچھ پابندیاں بھی عائد ہیں جن کی بنا

پر اب وہاں زیادہ تر ایسی مختصر فلمیں بنائی جا رہی ہیں جنہیں مائیکرو فلمز

Micro Films کہا جاتا ہے۔ یہ مختصر فلمیں چینی عوام میں تیزی سے

مقبول ہوئیں ہیں۔“ (2)

چینیاں دی پیش گوئی اے کہ 2018ء تیکر چینی دنیا دی سب توں وڈی فلمی مارکیٹ دا مقام حاصل

کر لین گے کیوں جے چائے Hollywood سٹوڈیو لئی وڈا کاروباری مرکز بن گیا اے۔ انٹرنیٹ موجب:

"China has also become a major hub of business for Hollywood Studios." (3)

اٹلی وچ فلم:

فلماں دے موجد فرانس دے لیومیرز برادران نے مختصر فلماں بنا کے دکھو دکھ مکاں وچ ویلے دے نال نال کھان دا سر بندھ کیتا۔ انٹرنیٹ موجب:

"The French Lumiere brothers commenced public screening in Italy in 1896 in March 1896, in Rome and Milan in April in Naples, Salerno and Bari; in June in Livorno; in August in Bergamo, Bologna and Ravenna in October in Ancona; and in December in Turin, Pescara and Reggio Calabria." (4)

لیومر برادران نے ای فلماں دی مشہوری تے جانکاری تھیں تھیں اپڑائی اوہناں دا مقصد تجارتی منافع سی۔ لیومر برادران دے تربیت شدہ کارکنان نے کئی مختصر فلماں بنائیاں جیہڑیاں عام حیاتی تے سوانگی نائک توں متعلق سن۔ انج ای دوجیاں مکاں و انگر اٹلی وچ وی فلماں دا مڈھ 1896ء وچ بجھا۔ اٹلی دے فلمی موڈھیاں وچ Filoteo Alberini دا ناں سر کڈھواں اے جہنے اپنا Kinetograph ابتدائی ورہیاں وچ ای رجسٹر (Patent) کرا لیا۔ اٹلی دی پہلی فلم "Le Pres di Roma" 1905ء وچ بنی جہدے ہدایت کار "Filoteo Alberini" سن۔

اٹلی فلمی صنعت نوں 1903-1908 وچ کار ترقی دیون وچ تن کمپنیاں دا وڈا ہتھ سی۔ پہلی دا ناں Cine سی ایہہ روم وچ سی دوجی Turin تے تیجی Itala Film کمپنی۔ اٹلی فلمی صنعت دی مڈھلی تاریخ اُتے گوہ کیتا جائے تے اٹلی دیاں مڈھلیاں فلماں مختلف سٹیج ڈرامیاں تے ادبی لکھتاں توں ماخوذ نیں۔ اٹلی دی پہلی مکمل فلم 1930ء وچ بنی۔ انٹرنیٹ موجب:

"The first Italian sound film was Canzone Dell Amore (The Stage of Love, 1930) by Gennaro Righelli (1886-1949)." (5)

Gennaro Righelli اٹلی فلمی صنعت دا مشہور ہدایت کار، سکرین رائٹر تے اداکاری۔ ایہنے اٹلی تے جرمنی وچ 47-1910ء تیکر 110 دے لگ بھگ فلماں دی ہدایت کاری دے فرائض سرانجام دتے۔ 1930ء وچ ایہنے اٹلی دی پہلی بولدی فلم "The Stage of Love" دی ہدایت کاری کیتی۔ اٹلی دی پہلی رنگین فلم دا ناں Toto Acolori اے ایہہ 1952ء وچ بنی۔ انٹرنیٹ موجب:

"Tot'o a Colori (English: Toto' in Color) is a 1952 Italian Film, and was the first Italian color film shot with the Ferrania Color System." (6)

اٹلی دی پہلی رنگین فلم "Toto a Clori" دے ہدایت کار Steno سن۔ ایس فلم نوں Steno نے پرائیویٹ کمپنی Ferrania نال رل کے بنایا۔ اٹلی فلمی صنعت عروج و زوال دی گھسن گھیری وچوں ہوندی دوجی جنگ عظیم توں بعد ترقی دیاں راہواں ول ٹر پئی۔ اٹلی دے فلمسازاں تے پروڈیوسراں اپنی فلمی انڈسٹری نوں نویاں توں نویاں تکلیرکاں نال دنیا دیاں مشہور تے وڈیاں فلماں دی صف وچ لیا کھلاریا۔ ایہو وجہ اے کہ 2014ء وچ اٹلی فلماں نوں اعزازی ایوارڈ ملے۔ انٹرنیٹ موجب:

As of 2014, Italian Films have won 14 Academy Awards for best foreign language film, the most of any country, as well as 12 Palmes d'Or the second most of any country." (7)

فرانس وچ فلم:

فرانسیسی دعویٰ کر دے نیں کہ سینما فرانس وچ ای جھیا کیوں جے پہلا شو فرانس دے ای دو بھراواں لیومر تے آگسٹ نے وکھان دا جتن کیتا۔ ایہہ گل حقیقی اے پر 1896ء توں پہلاں کئی ورہیاں توں فلم دے شوقین فلماں دے جنم لئی اپنی اپنی تھاں تے کر دے سی۔ فرانس دا فلمی تاریخ دے مڈھ وچ بڑا اہم کردار اے۔ کیوں جے فرانس دی مضبوط تے جدت پسند فلمی روایت نے فرانس تے فرانس توں باہر یورپ تے پورے علاقے دے اداکاراں نوں اک تھاں اکٹھا کرن دا راہ کڈھیا۔ فرانس دے شہر Paris وچ 28 دسمبر 1895ء نوں پہلی فلم "The Arrival of Train" دکھائی گئی۔ پہلی تے دوجی جنگ عظیم وچ فرانسیسی فلمی صنعت نوں ڈھیر نقصان دارا لکھانہ نہ ہون کارن ہويا۔ دوجیاں ماکاں وانگرا تھتھے وی جنگ دے برے اثرات رونما ہوئے۔ جنگ توں بعد فرانسیسی سینما وچ حقیقت پسندی دا عنصر داخل ہو گیا۔ انٹرنیٹ موجب:

"During the period between World War-I and World War-II, Jacques Feyder and Jean Vigo become one of the founder of poetic realism in French Cinema." (8)

فرانس وچ متکلم فلماں بنان دا تجربہ Leon Gaumont نے وی کیتا ایہنے اکتوبر 1928ء وچ کئی مختصر فلماں بنائیاں جہاں وچ موسیقی نوں شامل کیتا گیا۔ فرانس دی پہلی متکلم فلم دا ناں Les Trois Masques (The Three Marks 1929) اے۔ فرانسیسی فلمی صنعت دا شمار دنیا دی تہی وڈی فلمی

صنعت وچ ہوندا اے۔

آسٹریلیا وچ فلم:

آسٹریلیا فلمیں فلماں دا مڈھ اٹھتھم ہال توں بچھا ایہہ Collins Street وچ واقع اے۔ ایس میوزک ہال وچ لوکاں دی تفریح لئی کھو وکھ طریقے ورتے جاندے سن۔ اکتوبر 1896ء وچ آسٹریلیا نے فلماں دے مڈھ بچھن توں اک ورہے مگروں ای اپنی فلمی تاریخ دی نیہہ دھری لئی۔ انٹرنیٹ موجب:

"In October 1896, it exhibited the first movie shown in Australia, within a year of the first public screening of a film in Paris on 28 December 1895 by the French Lumiere Brothers." (9)

اٹھتھم ہال وچ فلماں دی نمائش ویلے سر ہونڈی رہی پر ایہہ ساریاں فلماں مختصر تے چپ سن۔ آسٹریلیا دی پہلی فچر فلم 1906ء وچ بنی جس نوں اٹھتھم ہال وچ ای نمائش لئی وکھایا گیا۔ فلم دا ناں The Story of the Kelly Gang دیا جانا اے۔ ایہہ فلم Charles Tait تے اوہدے گھر دے کچھ لوکاں نے مل کے بنائی۔ دنیا دا پہلا فلم سٹوڈیو Limelight Department آسٹریلیا دے شہر Melbourne وچ اے۔ ایس نے لگ بھگ 300 فلماں بنائیاں۔ ایسے ادارے نے آسٹریلیا فلمی صنعت نوں فروغ دیون وچ مدد دی۔ آسٹریلیا دی پہلی متکلم فلم 1931ء وچ تے پہلی رنگین فلم 1955ء "Jedd" دے ناں نال بنی۔ اج آسٹریلیا فلمی صنعت دا شمار کامیاب فلمی صنعت وچ اے۔

جرمنی وچ فلم:

جرمنی وچ سینے دے مڈھ بارے آکھیا جانا اے کہ برلین وچ Max Skladanowsky تے اوہدے بھرا Emil نے یکم نومبر 1895ء نوں پروجیکٹر Bioscop دی نمائش Wintergarten Music Hall وچ کیتی۔ 15 منٹاں دیاں 8 مختصر فلماں دی پہلی وار یورپ وچ عوام دے سامنے نمائش کیتی گئی۔ پر لیومر برادرز دی پیرس وچ 28 دسمبر نوں پیش کیتی جان والی نمائش اولیت دا درجہ اختیار کر گئی کہ اوہناں دا فلمی پروجیکٹر Bioscope دی نسبت ڈھیر خوبیاں دا مالک سی۔

جرمنی دی پہلی فلم 1895ء وچ بنی۔ ایس ورہے 6 جدید فلماں بنیاں۔ پہلی بنی والی فلم دا ناں Akrobatisches Potpourri اے۔ جرمنی دی پہلی متکلم فلم 1928ء وچ Casanova ناں دی بنی۔ 1929ء مگروں جرمنی دیاں کئی فلماں بڑی اہمیت دیاں حامل نیں۔ انٹرنیٹ موجب:

"After 1929 Dar Blae Engel, Die Drei Von Der Tankstelle, M-German Film become a model for a distinctive technique and style of filmmaking." (10)

1929ء توں بعد، Dar Blae Engel, Die Drie Von Der Trankstelle،

M-German Film ناں دیاں فلماں بنیاں۔ جرمن سینما دی تاریخ بڑی پرانی تے روایتی اے۔ انٹرنیٹ موجب:

"German Cinema has a very long and proud tradition." (11)

جاپان وچ فلم:

جاپانی سینما دی تاریخ 100 سالوں تیکر کھلری پلری اے۔ جاپان وچ فلماں دا مڈھ 1897ء وچ اوہدوں بجھا جدوں اک غیر ملکی کیمرا مین جاپان اپڑیا۔ تھامس ایڈسن دا "کائٹو سکوپ" جاپان وچ نومبر 1896ء وچ نمائش لئی دکھایا گیا۔ انج ای Vitascope تے لیومر Cinematography کا روباری بندے Inabat katsutaro نے جاپان وچ 1897ء وچ لوکائی سامنے دکھان دا آہر کیتا۔ جاپان دی اہمیت ایس لئی وی ودھ اے کہ لیومر برادرز نے اپنیاں فلماں پہلاں جاپان وچ شوٹ کیتیاں سن۔ جاپان دی پہلی فلم 1897ء وچ منظر عام تے آئی۔ انٹرنیٹ موجب:

"The first successful Japanese film in late 1897 showed sight in Tokyo." (12)

جاپان دی پہلی فلم جاپان دے شہر ٹوکیو وچ نمائش لئی دکھائی گئی۔ جاپان دی پہلی متکلم فلم دا ناں "The Captains's Daughter" سی۔ جاپان دی پہلی رنگین فلم 1953ء وچ Gate of Hell دے ناں نال بنی۔ جاپان فلمی صنعت نوں 2010ء وچ دنیا دی چوتھی وڈی فلمی صنعت دا درجہ دتا گیا۔ انٹرنیٹ موجب:

"Japan has one of the oldest and largest film industries in the world; as of 2010, it was the fourth largest by number of feature films produced." (13)

ایران وچ فلم:

ایرانی سینما یا ایرانک سینما، فارسی سینما اکو ای سینما دے وکھو وکھ ناں نیں۔ ایران وچ سینے دا مڈھ سینما دی مڈھلی تاریخ توں 5 ورہے بعد بجھا۔ ویہویں صدی دے مڈھ وچ پہلی ایرانی فلم 1900ء وچ بنی ایران دا پہلا فلم ساز "مظفرالدین شاہ" دا سرکاری فوٹو گرافر "مرزا ابراہیم خان عکاس باشی" نوں

منیا جاندا اے۔ مرزا ابراہیم نے مظفر الدین شاہ دے حکم تے پیرس دے دورے دے دوران جولائی 1900ء وچ کیمبرہ خریدیا تے مظفر شاہ دے یورپ دورے بارے فلم بنائی۔ المیہ ایہہ کہ ایس فلم دا اج کوئی ثبوت نہیں لبھدا۔ ایرانی سینما دے دو جے بانی داناں ”خان بابا معتز دی“ اے۔ ایران دا پہلا سینما تھیٹر 1904ء وچ ایران دے وڈے شہر تہران وچ مرزا ابراہیم خان عباسی نے تعمیر کیتا۔ انٹرنیٹ موجب:

"In 1904, Mirza Ebrahim Khan Sahhafbashi opened the first movie theatre in Tehran." (14)

ایران دی پہلی باقاعدہ چپ فلم 1930ء وچ Professor Ovanes Ohanian نے بنائی فلم داناں حاجی آغا اے۔ جد کے پہلی متکلم فلم عبدالحسین نے لورگرل ناں تے بنائی۔ Sepanta نے ہور وی کئی فلماں بنائیاں جہاں وچ ”فردوسی“، ”شیریں تے فرہاد“، ”Blackeyes“ (نادر شاہ دے انڈیا حملے توں متعلقہ کہانی) مشہور نیں۔ ایہناں نے 1937ء وچ ای مشہور مشرقی رومانی داستان رومیو جلیٹ نال رلدی ملدی فلم ”لیلیٰ مجنوں“ بنائی۔ ایرانی سینما دے مڈھلے ڈائریکٹراں وچ ”Abolhossein Sepanta“، ”Esmail Koushan“ دے ناں سرکڈھویں نیں جہاں فارسی ادب تے قدیم فارسی میتھو ڈولوجی نوں فلماں راہیں بیان کر کے انسانیت تے اخلاقیات ورگے موضوعاں نوں سچے ڈھنگ نال فارسی فلماں راہیں پیش کیتا۔ ایسے پاروں ایرانی فلم بین الاقوامی سطح تے مقبولیت تے مشہوری رکھدی اے۔

سپین وچ فلم:

دوجیاں ماکاں وانگر سپین وچ وی سینما دی ہوند کوئی اچرچ گل نہیں سی۔ پہلی سپینش فلم دی نمائش 5 مئی 1895ء نوں سپین دے شہر Barcelona وچ ہوئی۔ جد کہ مئی تے دسمبر 1896ء وچ لیومر برادرز دیاں فلماں دی نمائش Madrid تے Barcelona سپین دے شہراں وچ کیتی گئی۔ سپین دی مڈھلی فلم بارے گل ڈھکی چھپی اے آکھیا جاندا اے کہ Salida de la misa de doce de la Iglesia (Exist of the Twelve O'Clock Mass from the Church • del pilar de zaragoza of El Pilar of Zaragoza) فلم ہوسکدا اے جیہڑی پہلی سپینش فلم اے۔ 1897ء وچ ریلیز ہون والی فلم Rina en un Cafe (Brawl in Cafe) نوں وی پہلی سپینش فلم منی جاندی اے۔ اج سپینش فلم عالمی سطح تے اپنی سہان کرن وچ کامیاب ہو چکی اے۔ انٹرنیٹ موجب:

"In recent years, Spanish Cinema has achieved high marks of recognition." (15)

انڈونیشیا وچ فلم:

انڈونیشیا وچ پہلی فلم 1900ء وچ دکھائی گئی۔ مگروں 20 ورہیاں تائیں غیر ملکی فلماں امریکہ توں درآد کر کے پورے ملک وچ دکھائیاں جاندیاں رہیاں۔ قومی ڈاکومنٹریاں بنان دا رواج 1911ء وچ ہويا پر ایہہ فلماں درآد کیتیاں فلماں دا مقابلہ کرن توں وانجھیاں سن۔ پہلی قومی فلم 1926ء وچ بنی فلم دا ناں "Leotoeng Kasaraoeng" سی۔ پہلی متکلم فلم انڈونیشیا دے باشندے L. Henveldrop نے بنائی۔ چین نے انڈونیشیا دے کلونی سینما وچ سانجھ 1928ء دے مڈھ وچ پائی جس پاروں چین نے ایس ملکی صنعت تے 1930ء تیکر راج کیتا۔ انڈونیشیا دی حکومت نے ڈھیر ٹیکس لاگو کر کے سینما وچ ٹکٹ زیادہ قیمت تے ویتھے شروع کر دتے تاں جے ایہہ یقین ہوئے کہ مقامی فلماں دا منافع بہت گھٹ اے۔ نتیجتاً مقامی فلمی صنعت زوال دا شکار ہو گئی۔ ویلے دے نال نال Terang Boelan، (1938) Fatima، (1939) Alang-Alang جیہیاں فلماں نے انڈونیشیا دی مردہ فلمی صنعت وچ جان پادتی۔ 1940ء وچ نویس پروڈکشن ہاؤساں دا مڈھ پنھن نال اداکاراں، پروڈیوسراں، ڈائریکٹراں نے ایس صنعت نوں پیراں تے کھارن وچ ڈھیر حصہ پایا۔

ترکی وچ فلم:

ترکی وچ فلمی صنعت دا مڈھ لیومر برادران دی 1895ء دی بنی فلم دی نمائش توں بجھا۔ ترکی دی پہلی فلم L' Arreee D'un Train en Gare de La Ciotot لیومر برادرز دی سی جہدی نمائش ترکی دے شہر استنبول وچ ہوئی۔ ترکی دی اپنی پہلی ڈاکومنٹری فلم 1914ء وچ Faut Uzkinay نے بنائی فلم دا ناں Ayastefanon Taki Rus Abidesinin Yikilisi (Demolition of the Russian Movement at San Stefano) اے۔ ترکی دی پہلی کہانی فلم 1917ء وچ جد کہ پہلی متکلم فلم 1931ء وچ بنی۔ انٹرنیٹ موجب:

"The first narrative film Sedat Simavi's The Spy, was released in 1917. Turkey's first sound film was shown in 1931." (16)

ترکی وچ 1896-1945ء وچکار مقامی فلماں دی تعداد 50 توں وی گھٹ رہی جد کہ 1970ء

دے مڈھ وچ سالانہ فلماں دی تعداد 300 تیکراں اپڑن پاروں ترکی دنیا دے پنجویں درجے دے فلمی صنعت دا درجہ رکھن والے ماکاں دی صف وچ شامل ہو گیا۔ ترکی فلماں تے ترکی ثقافت نے کئی سالاں توں نہ صرف عوام نوں تفریح بخشی سگوں ملکوں باہر عرب تے امریکی فلمی صنعت تے وی ڈومنگھے اثرات مرتب کیے۔

حوالے

- 1- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_China
- 2- سجاد احمد، فلموں کی دنیا کے ایک سو گیارہ سال، (کراچی: 2016ء)، 42-43۔
- 3- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_China
- 4- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Italy
- 5- <https://filmreference.com>
- 6- https://en.wikipedia.org/wiki/Toto_in_Color
- 7- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Italy
- 8- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_France
- 9- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Australia
- 10- <https://german-way.com>
- 11- <https://www.internations.org/germany-expats/guide/29464-culture-shopping-recreation/german-cinema-16026>
- 12- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Japan
- 13- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Japan
- 14- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Iran
- 15- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Spain
- 16- https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Turkey

